Κατά των τοκιζόντων (Αγιος Γρηγόριος επίσκοπος Νύσσης)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 18 Απριλίου, 2008

«Εκκλινον από του κακού και ποίησον αγαθόν» (Ψαλμ. 36, 27)

Των φιλαρέτων ανθρώπων που προαιρούνται να ζουν σύμφωνα με τον θείο Λόγο (πρβλ. Ιωάν. 1, 1) ο βίος τους έχει κανονισθεί με νόμους αγαθούς και προστάγματα, στα οποία φαίνεται καθαρά η γνώμη του νομοθέτη, που αποτείνεται γενικώς σε δύο σκοπούς: ο ένας μεν που απαγορεύει αυτά που δεν πρέπει να γίνονται, ο άλλος δε που επιβάλλει την ενέργεια των καλών. Διότι δεν είναι δυνατό διαφορετικά να κατορθωθεί βίος με καλή πολιτεία και φρόνιμος, παρά μόνον αν αποφύγει με όλη του την δύναμη την κακία και επιδιώξει την αρετή, όπως ο υιός την μητέρα του. Αφού συναχθήκαμε λοιπόν και σήμερα για να ακούσουμε τα προστάγματα του Θεού, ακούσαμε τον προφήτη να φονεύει τα κακά παιδιά των δανεισμάτων, τους τόκους (Ιεζ. 22, 12), και να εξαίρει στην ζωή την χρήση των χρημάτων για εργασία. Ας δεχθούμε προθύμως το παράγγελμα, για να μη γίνουμε η πέτρα εκείνη στην οποία κατέπεσε ο σπόρος και έμεινε ξηρός και άγονος (Λουκ. 8, 13), ούτε να λεχθούν σ' εμάς αυτά που κάποτε ελέχθησαν στον απείθαρχο Ισραήλ: «*Θα ακούσετε με τα αυτιά σας και δεν θα καταλάβετε, θα ιδείτε με τα μάτια σας και δεν θα ιδείτε*» (Ησ. 6, 9). Παρακαλώ δε αυτούς που θα με ακούσουν να μη με κατακρίνουν καθόλου για θρασύτητα ή ανοησία΄ αν και άνδρας εκλεκτός και ονομαστός για την φιλοσοφία του, που και ασκήθηκε σε κάθε είδος παιδείας (υπαινίσσεται εδώ τον αδελφό του Μ. Βασίλειο. Εδώ φαίνεται η μεγάλη του ταπείνωση), και έχοντας καλή φήμη σ' αυτήν την υπόθεση και μας άφησε τον λόγο του κατά των τοκιστών κτήμα για την ζωή, και εγώ προς την ίδια άμιλλα κατέβηκα, αφού εχρησιμοποίησα άρμα όνων ή βοδιών δίπλα σε άλογα στεφανωμένα. Διότι εμφανίζονται πάντοτε τα μικρά κοντά στα μεγάλα: η σελήνη, που λάμπει όταν φωτίζει ο ήλιος΄ και όταν το μυριόφορτο (δηλ. πλοίο που φέρει φορτίο άνω των 10 χιλ. μέτρων) πλοίο πλέει και σπρώχνεται με την σφοδρότητα των ανέμων, επακολουθεί η μικρή βαρκούλα, που διαβαίνει τα ίδια βάθη΄ και ενώ πάλιν αγωνίζονται οι άνδρες με τους αθλητικούς νόμους, μετέχουν στον αγώνα στο ίδιο μέρος και τα παιδιά. Αυτή λοιπόν ας είναι η αίτηση της συγγνώμης.

Τα έργα του τοκιστή

Συ όμως, προς τον οποίον απευθύνεται ο λόγος, οποιοσδήποτε και αν είσαι, μίσησε τον τρόπο τον καπηλικό΄ σαν άνθρωπος, που είσαι, αγάπησε τους ανθρώπους και όχι

τα χρήματα. Σταμάτησε την αμαρτία μέχρις εδώ. Να ειπείς στους φιλτάτους σου τόκους τον λόγο του Ιωάννη του Βαπτιστή: «"*Γεννήματα εχιδνών, φύγετε μακριά από εμένα*" *(Ματθ. 3, 7). Είσθε καταστροφή αυτών που σας έχουν και σας λαμβάνουν, τέρπετε για λίγο, αλλά ύστερα από καιρό η σκωρία σας γίνεται πικρό δηλητήριο στην ψυχή, φράζετε την οδό της ζωής, κλείετε τις θύρες της ουρανίου βασιλείας΄ αφού τέρψετε για λίγο την όραση και χαϊδέψετε, γίνεσθε πρόξενοι της αιωνίου κολάσεως*». Αφού ειπείς αυτά, να αποχωρισθείς την πλεονεξία και τους τόκους, και πήγαινε με το μέρος της φιλοπτωχείας. «*Και αυτός που θέλει να δανεισθεί από σένα να μη τον περιφρονήσεις*» (Ματθ. 5, 42). Εξ αιτίας της φτώχειας του σε ικετεύει και κάθεται συνέχεια στις θύρες σου, είναι άπορος και καταφεύγει στον πλούτο σου, για να γίνεις της ανάγκης του βοηθός. Συ όμως κάνεις το αντίθετο, συ ο σύμμαχος γίνεσαι εχθρός, δηλαδή δεν τον βοηθείς, ώστε να ελευθερωθεί από την ανάγκη που τον πιέζει, και σε σένα να εξοφλήσει το δάνειο, αλλά διασπείρεις κακά σ' αυτόν που βρίσκεται σε δυσχέρεια, γυμνώνοντας περισσότερο τον γυμνό, ξανατραυματίζεις τον τραυματισμένο, επισυνάπτοντας φροντίδες στις φροντίδες, και λύπες στις λύπες. Διότι αυτός που δέχεται χρήματα με τον τόκο τους λαμβάνει προκαταβολή για πενία, και με το πρόσχημα της ευεργεσίας βάζει την καταστροφή στην οικία του. Οπως δηλαδή, όταν σ' αυτόν που έχει πυρετό, και καίεται από την ζέστη, και διψά υπερβολικά, και με αγωνία ζητεί νερό, εκείνος δήθεν από φιλανθρωπία του δίνει κρασί, τότε ο πρώτος ευχαριστεί βεβαίως για λίγο εκείνον που σύρει το ποτήρι, όμως όταν περάσει λίγη ώρα δημιουργεί στον ασθενή σφοδρό και δέκα φορές περισσότερο πυρετό΄ έτσι και αυτός που δανείζει στον φτωχό χρήματα με τόκο δεν σταματά την ανάγκη, αλλά επιτείνει την συμφορά.

Ο χαρακτηρισμός του τοκιστή. Το ωραιότερο κείμενο

Μη ζήσεις λοιπόν φιλάνθρωπο βίο με το πρόσχημα της φιλανθρωπίας, ούτε να γίνεις ιατρός δολοφόνος, που έχεις βέβαια εξ αιτίας του πλούτου σου το πρόσχημα της σωτηρίας, όπως εκείνος εξ αιτίας της επιστήμης του, μεταχειριζόμενος με την προαίρεσή σου την απώλεια εκείνου που σε εμπιστεύθηκε. Είναι αργός και πλεονεκτικός ο βίος εκείνου που τοκίζει΄ δεν γνωρίζει τον κόπο της γεωργίας, την επινοητικότητα του εμπορίου, και κάθεται στο ίδιο μέρος τρέφοντας θηρία στο σπίτι του. Αροτρο έχει την πέννα, χωράφι το χαρτί, σπόρο το μελάνι, βροχή τον χρόνο, που του αυξάνει χωρίς να γίνεται αντιληπτό την επικαρπία των χρημάτων, και δρεπάνι του είναι η απαίτησή του. Αλώνι του είναι το σπίτι, στο οποίο λεπτύνει τις περιουσίες των θλιβομένων΄ όλα τα βλέπει σαν δικά του. Εύχεται στους ανθρώπους ανάγκες και συμφορές, για να πάνε αναγκαστικά σ' αυτόν. Μισεί αυτούς που αρκούνται στα εισοδήματά τους, και θεωρεί αυτούς που δεν έχουν δανεισθεί εχθρούς. Κάθεται πολύ χρόνο στα δικαστήρια, για να βρει αυτόν που πιέζουν οι απαιτητές, και ακολουθεί τους εισπράκτορες των φόρων όπως οι γύπες τις παρατάξεις του στρατού και τους πολέμους. Περιφέρει το πορτοφόλι του, και δεικνύει στους πνιγομένους το δόλωμα που θα τους πιάσει, ώστε εξ αιτίας της

ανάγκης τους να καταπιούν αυτό με το στόμα ανοικτό μαζί με το αγκίστρι των τόκων. Καθημερινώς μετρά το κέρδος του και δεν χορταίνει η επιθυμία του. Στενοχωρείται με το χρυσάφι που έχει στην οικία του, διότι κείτεται αργό και ά-πρακτο. Μιμείται τους γεωργούς, που σπείρουν ευθύς από τους σωρούς του θερισμού΄ έλαβε, έδωσε. Δεν δίνει άνεση στον ταλαίπωρο χρυσό, άλλα τον μεταφέρει από χέρια σε χέρια. Βλέπεις λοιπόν τον πλούσιο να είναι με πολύ χρυσάφι, πολλές φορές χωρίς να έχει ούτε ένα νόμισμα στο σπίτι του, αλλά οι ελπίδες του είναι στα χαρτιά, στις ομολογίες η κατάσταση, χωρίς να έχει τίποτα και όλα τα κατέχει, περιερχόμενος στην ζωή αντιθέτως προς το αποστολικό γράμμα (Ματθ. 5, 42, Λουκ. 6, 30), δίδοντας τα πάντα σ' αυτούς που του ζητούν όχι από φιλάνθρωπη διάθεση, αλλά από φιλάργυρο τρόπο. Διότι προτιμά την πρόσκαιρη στέρηση, για να επανέλθει σαν δούλος κατάκοπος ο χρυσός, αφού εργασθεί με τους μισθούς του. Βλέπεις πως η ελπίδα του μέλλοντος αδειάζει την οικία, και κάνει τον πολύχρυσο πρόσκαιρα ακτήμονα;

Στους υλόφρονες είναι πιο αξιόπιστο το χαρτί από το Ευαγγέλιο

Και ποιά είναι η αιτία αυτού του πράγματος; Η γραφή στο χαρτί, το ομόλογο αυτού που βρέθηκε στην ανάγκη: «*Θα τα δώσω με την εργασία, θα τα πληρώσω μαζί με τον τόκο*». Επειτα, παρακαλώ, ο μεν χρεώστης, ενώ είναι άπορος εξ αιτίας του χαρτιού, είναι αξιόπιστος, ο δε Θεός, ενώ είναι πλούσιος και υπόσχεται, δεν γίνεται πιστευτός. «*Δώσε και εγώ θα σου το επιστρέψω*» (Λουκ. 6, 38)΄ το φωνάζει αφού το έγραψε στα Ευαγγέλια, σε δημόσιο συμφωνητικό της οικουμένης, το οποίον έγραψαν οι τέσσαρες Ευαγγελιστές, αντί ένας συμβολαιογράφος, του οποίου (συμφωνητικού) μάρτυρες είμαστε όλοι οι χριστιανοί από τα χρόνια της σωτηρίας.

Ιδιοκτήτης των πάντων είναι ο Θεός

Εχεις υποθήκη τον Παράδεισο, ενέχυρο αξιόπιστο. Εάν όμως και εδώ ζητείς, όλος ο κόσμος είναι κτήμα του ευγνώμονος χρεώστη σου. Εξέτασε με σοφία την ευπορία εκείνου που ζητεί την εργασία, και θα βρεις τον πλούτο. Κάθε χώρα χρυσοφόρος είναι κτήμα του χρεώστη σου, κάθε μέταλλο -ασήμι και χαλκός και τα άλλα υλικά- είναι μέρος της κυριαρχίας εκείνου. Ατένισε τον μεγάλο ουρανό, μελέτησε την άπειρη θάλασσα, ερεύνησε το πλάτος της γης, μέτρησε τα ζώα που τρέφονται επάνω της. Τα πάντα είναι δούλοι και κτήματα εκείνου που συ καταφρονείς ως άπορο. Βάλε μυαλό, άνθρωπε, να μη καθυβρίζεις τον Θεό, ούτε να τον θεωρείς ατιμώτερο από τους τραπεζίτες, που, όταν σου εγγυηθούν, χωρίς αμφιβολία τους πιστεύεις. Δώσε σε εγγυητή που δεν πεθαίνει, πίστευσε σε ένα συμφωνητικό που δεν κλέβεται, ούτε σχίζεται.

Να μη ερωτήσεις τι εργασία κάνει, αλλά δώσε την ευεργεσία χωρίς δόλο (Παροιμ. 19, 17), και θα ιδείς τον Θεό να σου αποδίδει την χάρη με προσθήκη.

Ο Θεός χαρίζει πολλαπλασίως τα αγαθά του στους πιστούς

Αν όμως ο λόγος ξενίζει την ακοή σου ως παράδοξος, έχω πρόχειρη την μαρτυρία ότι ο Θεός σ' αυτούς που ευσεβώς δαπανούν και ευεργετούν αποδίδει την αμοιβή πολλαπλασίως. Διότι όταν ο Πέτρος τον ερώτησε και του είπε΄ «*ιδού εμείς αφήσαμε τα πάντα και σε ακολουθήσαμε΄ τί άραγε να δοθεί για μας ως αμοιβή;*», «*Αλήθεια σας λέγω*», του λέγει, «*ο καθένας που άφησε οικίες ή αδελφούς ή αδελφές ή πατέρα ή μητέρα ή γυναίκα ή τέκνα ή αγρούς, θα λάβει εκατό φορές περισσότερα, και αιώνιο ζωή θα κληρονομήσει*» (Ματθ. 19, 27 και 29). Βλέπεις την γενναιοδωρία; Βλέπεις την αγαθότητα; Ο υπερβολικά αναίσχυντος δανειστής κουράζεται, για να διπλασιάσει το κεφάλαιό του, ο Θεός όμως εκουσίως δίδει το εκατονταπλάσιο σ' αυτόν που δεν στενοχωρεί τον αδελφό του. Πίστευσε λοιπόν στον Θεό, που σε συμβουλεύει, και θα λάβεις τόκους όχι αμαρτωλούς. Γιατί με αμαρτωλές μέριμνες λειώνεις τον εαυτόν σου μετρώντας τις ημέρες, τους μήνες αριθμώντας, το κεφάλαιο σκεπτόμενος, ονειροπολώντας τις αυξήσεις, φοβούμενος την προθεσμία, μήπως έλθει άκαρπη, όπως το θέρος χτυπημένο από το χαλάζι;

Το άγχος και η αγωνία του τοκιστή

Παρατηρεί με προσοχή ο δανειστής του χρεώστη τις πράξεις, τις απουσίες, τις κινήσεις, τα ταξίδια, τις εμπορίες. Και αν έλθει κάποια δυσάρεστη είδηση, ότι ο δείνα έπεσε στα χέρια των ληστών, ή από κάποια περίσταση η ευπορία του έγινε φτώχεια, κάθεται με δεμένα τα χέρια, στενάζει συνεχώς, συχνά κρυφοκλαίει, ξεδιπλώνει το χρεωστικό, θρηνεί τον χρυσό μέσα στα γράμματα, βγάζοντας το συμβόλαιο σαν το ρούχο του παιδιού του που επέθανε΄ και από εκείνο το γεγονός ο πόνος γίνεται εντονότερος. Κι αν το δάνειο είναι ναυτικό, κάθεται στους αιγιαλούς, ενδιαφέρεται για τις κινήσεις των ανέμων, συνεχώς ερωτά εκείνους που φθάνουν μήπως ακούσθηκε κάπου για ναυάγιο, μήπως κάπου πλέοντας εκινδύνευσαν. Θλίβεται η ψυχή του όταν ιδεί την θάλασσα να αγριεύει, βλέπει όνειρα, βλέπει φαντάσματα η ψυχή του από τα υπόλοιπα της καθημερινής φροντίδος. Προς αυτόν λοιπόν πρέπει να πούμε: «*Σταμάτησε, άνθρωπε, από την επικίνδυνη μέριμνα, σταμάτησε από την προσδοκία που σε λειώνει, μη καταστρέψεις το κεφάλαιο επιζητώντας τόκους για τον εαυτόν σου. Ζητείς από τον φτωχό εισοδήματα και αυξήσεις του πλούτου σου κάνοντας κάτι παρόμοιο όπως εάν ήθελε κανείς από χωράφι που από την ξηρασία και τον καύσωνα εξεράθηκε να πάρει θημωνιές σιταριού, ή πλήθος σταφυλιών από αμπέλι μετά την χαλαζόπτωση, ή να γεννηθούν παιδιά από στείρα κοιλιά, ή γάλα από γυναίκες που δεν εγέννησαν*». Κανείς δεν επιχειρεί τα παρά φύσιν και αδύνατα, διότι με το να μην κατορθώνει τίποτε γίνεται και καταγέλαστος.

Τα αδύνατα στους ανθρώπους είναι δυνατά στον Θεό

Μόνος παντοδύναμος είναι ο Θεός, ο οποίος από τα αδύνατα ευρίσκει τις διεξόδους και δημιουργεί αυτά που είναι πάνω από την ελπίδα και προσδοκία, τώρα μεν διατάσσοντας η πέτρα να βγάλει νερό, έπειτα δε βρέχοντας από τον ουρανό άρτο ασυνήθιστο και παράδοξο, και πάλιν γλυκαίνοντας το πικρό νερό της Μερράν με την επαφή του ξύλου (Εξόδ. 17, 16΄ 16, 15΄ 15, 25), και πάλιν κάνοντας γόνιμη την κοιλιά της Ελισάβετ (Λουκ. 1, 5-25), και δίνοντας τον Σαμουήλ στην Αννα, και στην Μαρία τον πρωτότοκο (και μονογενή) «εν παρθενία» (Λουκ. 1, 26-38 και 2, 7). Αυτά είναι έργα μόνον του παντοδύναμου χεριού.

Το δάνειο είναι ευπρόσωπη αίτηση ελεημοσύνης

Εσύ όμως από τον χαλκό και τον χρυσό, που είναι άγονες ύλες, να μη ζητείς τόκο, μήτε να εκβιάζεις τους πτωχούς και να συμπεριφέρεσαι όπως οι πλούσιοι, μήτε να δίνεις παραπάνω σ' αυτόν που ζητεί το δάνειο. Ή, λοιπόν, δεν γνωρίζεις ότι η ανάγκη δανείου είναι ευπρόσωπη αίτηση ελεημοσύνης; Γι' αυτό και ο (Μωσαϊκός) νόμος, δηλαδή το εισαγωγικό γράμμα της πίστεως, παντού απαγορεύει τον τόκο: «*εάν δανείσεις χρήματα στον αδελφό σου, δεν θα είσαι καταπιεστικός*» (Εξόδ. 22, 24). Και η χάρη του Ευαγγελίου, που πλεονάζει την πηγή της αγαθότητας, νομοθετεί την διαγραφή των οφειλών΄ εδώ γίνεται ελεήμων και λέγει: «*και αν δανείζετε σε αυτούς που ελπίζετε να πάρετε πίσω τα δανεισθέντα*» (Λουκ. 6, 34)΄ και αλλού στην παραβολή τιμωρώντας πικρά τον σκληρό δούλο, ο οποίος δεν ελυπήθηκε τον σύνδουλό του, που τον επροσκύνησε, ούτε του εχάρισε το μηδαμινό χρέος των εκατό δηναρίων, αυτός όμως έλαβε την συγχώρηση για τα μύρια τάλαντα (Ματθ. 18, 23-35). Ο δε Σωτήρας μας και ο διδάσκαλος της ευσεβείας και προσευχής, τύπο απλό εισηγούμενος στους μαθητές του, ένα και μοναδικό έβαλε στα λόγια της ικεσίας, τούτο δε μάλιστα πρέπει και είναι αρκετό πρώτα να παρακαλέσουμε τον Θεό: «*και άφησέ μας τις οφειλές μας, καθώς και εμείς αφήσαμε στους οφειλέτες μας*» (Ματθ. 6, 12).
Πώς λοιπόν θα προσευχηθείς συ, ο τοκοφλύφος; Με ποιά συνείδηση θα ζητήσεις από τον Θεό αγαθό αίτημα συ, που πάντοτε παίρνεις και δεν έμαθες να δίνεις; Ή δεν γνωρίζεις ότι η προσευχή σου είναι υπόμνηση της μισανθρωπίας σου; Τι πράγμα εσυγχώρησες και ζητείς συγγνώμη;

Ελεημοσύνη δεν θεωρείται αυτή που προέρχεται από τις συμφορές των αδικουμένων

Ποιόν ελέησες, και καλείς τον ελεήμονα; Κι αν όμως κάποτε δώσεις ελεημοσύνη, από πού την δίνεις; Δεν την δίνεις από την πικρή σου και μισάνθρωπο φορολογία; Δεν είναι γεμάτη από τα δάκρυα και τους στεναγμούς των ξένων συμφορών; Εάν εγνώριζε ο πτωχός από που του δίνεις την ελεημοσύνη, δεν θα εδέχετο, διότι θα ήτο σαν να επρόκειτο να γευθεί σάρκες αδελφικές και αίμα των δικών του, και θα σου έλεγε ένα λόγο γεμάτο από συνετή παρρησία: «*Μη με θρέψεις, άνθρωπε, από*

αδελφικά δάκρυα, μη δώσεις άρτο στον πτωχό που γίνεται από τον στεναγμό των συμπτωχών μου. Να το επιστρέψεις προς τον όμοιό μου αυτό που άδικα επήρες, και εγώ θα ομολογήσω την χάρη».

«Εάν δεν υπήρχε το πλήθος των τοκιστών, δεν θα υπήρχε το πλήθος των πεινασμένων». Το ωραιότερο κείμενο

Τί ωφελείς όταν κάνεις πολλούς πτωχούς, και ικανοποιείς έναν; Εάν δεν υπήρχε το πλήθος των τοκιστών, δεν θα υπήρχε το πλήθος των πεινασμένων. Διάλυσε την συμμορία σου, και όλοι θα αποκτήσουμε την αυτάρκεια. Ολοι κατηγορούν τους τοκιστές, και δεν θεραπεύεται το κακό από τον νόμο, τους προφήτες και τους Ευαγγελιστές. Οπως λοιπόν λέγει ο θεσπέσιος Αμώς: «*ακούσατε, σεις που συντρίβετε το πρωΐ τον πτωχό και καταδυναστεύετε τους πτωχούς επάνω στην γη, εσείς που λέγετε πότε θα περάσει ο μήνας, και να κάνουμε νέα συναλλαγή*» (Αμώς 8, 4 εξ). Διότι ούτε οι πατέρες τόσον χαίρονται όταν γεννώνται τα παιδιά τους, όσον χαίρονται οι τοκιστές όταν συμπληρώνονται οι μήνες.

Ειρωνεία του αγίου κατά των τοκιστών

Καλούν δε την αμαρτία με σεμνά ονόματα, ως φιλάνθρωπο, θηρεύοντας το άδικο κέρδος για τον εαυτόν τους, κατά μίμηση των Ελλήνων, που αποκαλούν μερικές δαίμονες που είναι μισάνθρωπες και φονικές, αντί της αληθινής ονομασίας, Ευμενίδες. Είναι φιλάνθρωπος βέβαια! Διότι η καταβολή του τόκου δεν καταστρέφει οικίες, δαπανώντας τα πλούτη, κάνοντας τους εύπορους να ζουν χειρότερα από τους δούλους, που τέρπει για λίγο στην αρχή, οδηγώντας την κατοπινή ζωή σε πικρία!..

Πως παρομοιάζεται η απάτη των τοκογλύφων

Οπως δηλαδή τα πτηνά που θέλουν να πιάσουν οι κυνηγοί χαίρονται όταν τους ρίπτουν σπόρους, και τους αρέσει και συνηθίζουν να πηγαίνουν σ' εκείνα τα μέρη που άφθονη γι' αυτά είναι η τροφή, ύστερα δε από λίγο, αφού πιασθούν με τις παγίδες, πεθαίνουν΄ έτσι και αυτοί που παίρνουν δάνεια με τόκους, αφού ευπορήσουν για λίγο χρόνο, ύστερα χάνουν και αυτό το πατρικό τους σπίτι. Και η ευσπλαγχνία εντοπίζεται από τις ψυχές των μιαρών και φιλαργύρων, και βλέποντας την ιδία οικία του οφειλέτη τους να εκτίθεται προς πώληση δεν συγκινούνται, αλλά βιάζουν περισσότερο την πώληση, ώστε, αφού λάβουν το ταχύτερο τα χρήματά τους, άλλον ταλαίπωρο να δεσμεύσουν με τον δανεισμό τους, όπως με τους σπουδαίους και άπληστους κυνηγούς, οι οποίοι, αφού κυκλώσουν με τα δίκτυά τους μια κοιλάδα, και αφού συλλάβουν όλα τα ζώα που ζουν εκεί, μεταφέρουν τους πασσάλους στο γειτονικό φαράγγι, και απ' αυτό σε άλλο, και μέχρι τόσο, έως ότου τα όρη κενωθούν από τα θηράματα. Με ποιους λοιπόν οφθαλμούς συ, ο τέτοιος άνθρωπος (παλιάνθρωπος), κοιτάζεις στον ουρανό; Και πώς ζητείς άφεση αμαρτίας; Ή ίσως

από αναισθησία και τούτο λέγεις προσευχόμενος, αυτό που εδίδαξε ο Σωτήρας, «*συγχώρησέ μας τα οφειλήματά μας, καθώς και ημείς εσυγχωρήσαμεν τους οφειλέτες μας*» (Ματθ. 6, 12);

Που καταλήγουν τα θύματα των τοκογλύφων

Ω, πόσοι εξ αιτίας του τόκου εκρεμάσθησαν και επνίγησαν στα ποτάμια και έκριναν τον θάνατο ελαφρότερο από τον δανειστή, και άφησαν παιδιά ορφανά με κακή μητρυιά την πενία!
Και οι καλοί τοκογλύφοι ούτε τότε λυπούνται το έρημο το σπίτι, αλλά σύρουν στους κληρονόμους το σχοινί της θηλειάς, και απαιτούν χρήματα απ' αυτούς που ζουν από τους εράνους.

Οι τοκογλύφοι μεταθέτουν την ευθύνη τους στην ειμαρμένη

Και όταν υβρίζονται, όπως είναι φυσικό, για τον θάνατο του χρεώστη τους και κάποιοι για να τους λυγίσουν υπενθυμίζουν την θηλειά, ούτε κρύβονται από εντροπή για το δράμα, ούτε συγκινούνται στην ψυχή, και από σκληρή διάθεση λέγουν λόγια αναιδή: Και είναι τούτο το αδίκημα των ιδικών μας ηθών, εάν ο κακότυχος και αχάριστος εκείνος, επειδή έτυχε να έχει μια ανάποδη γέννηση κάτω από την ανάγκη της ειμαρμένης (μοίρας) οδηγήθηκε σε βίαιο θάνατο; Αλήθεια, φιλοσοφούν και οι τοκογλύφοι, και γίνονται μαθητές των μάγων Αιγυπτίων όταν βρεθούν στην ανάγκη να απολογηθούν για τις βρώμικες πράξεις τους και τους φόνους.

Αυτά δεν τα δέχεται ο άγιος πατήρ, αλλά απαντά στην διαστροφική τους διάνοια

Πρέπει λοιπόν να πούμε σ' έναν απ' αυτούς: «*Συ είσαι η ανάποδη γέννηση, συ είσαι η κακή ανάγκη των αστέρων, διότι εάν του είχες ανακουφίσει την φροντίδα και του είχες αφήσει ένα μέρος του χρέους του, ένα μέρος παίρνοντας με άνεση, δεν θα εμισούσε την βασανισμένη ζωή, ούτε θα εγένετο δήμιος του εαυτού του*».

Πώς θα αντιμετωπίσουν οι τοκογλύφοι τον Κύριο;

Αραγε με ποιά μάτια στον καιρό της αναστάσεως θα ιδείς αυτόν που εσκότωσες; Διότι και οι δύο θα έλθετε εμπρός στο βήμα του Χριστού, όπου δεν ψηφίζονται οι τόκοι, αλλά οι βίοι κρίνονται. Και τί θα απαντήσεις όταν θα κατηγορείσαι στον αδέκαστο κριτή, όταν σου λέγει: «*Είχες τον νόμο, τους προφήτες, τα ευαγγελικά παραγγέλματα. Ακουες όλα μαζί να φωνάζουν με μια φωνή για την αγάπη, την φιλαν-θρωπία*». Οι μεν έλεγαν΄ «*δεν θα δανείσεις με τόκο τον αδελφό σου*» (Δευτ. 23, 20), οι δε άλλοι΄ «*δεν έδωσε τα χρήματά του με τόκο*» (Ψαλμ. 14, 5), οι άλλοι΄ «*εάν δανείσεις τον αδελφό σου, δεν θα είσαι καταπιεστικός*» (Εξόδ. 22, 25). Και ο

Ματθαίος με παραβολές έλεγε δυνατά απαγγέλλοντας τον δεσποτικό λόγο: «"*Δούλε πονηρέ, όλη την οφειλή εκείνη σου την εχάρισα, επειδή με παρακάλεσες΄ δεν έπρεπε και συ να ελεήσεις τον σύνδουλό σου, όπως και εγώ σε ελέησα;". Και αφού οργίσθηκε ο κύριος, τον παρέδωσε στους βασανιστές, έως ότου επιστρέψει όλη την οφειλή του*» (Ματθ. 18, 32-34). Τότε θα σε καταλάβει η ανώφελη μεταμέλεια (αυτή είναι η κόλαση, να μη μπορεί να μετανοήσει κανείς, λόγω της υπερηφανείας. Απεναντίας η ταπείνωση με την μετάνοια είναι ο Παράδεισος) και βαρύς στεναγμός και κόλαση ανηλεής. Καθόλου δεν θα σε βοηθήσει το χρυσάφι, ούτε το ασήμι θα σε προστατεύσει, και η είσπραξη των τόκων είναι πικρότερη από την χολή. Αυτά δεν είναι λόγια που φοβίζουν, αλλά πράγματα αληθινά, που διαβεβαιώνουν το δικαστήριο προτού το δοκιμάσουμε, και είναι καλό να τα διαφυλάξει ο φρόνιμος και όποιος προνοεί για το μέλλον.

Το πάθημα ενός τοκογλύφου

Και για να ωφελήσω κάτι τους ακροατές μου μεταξύ των κριμάτων του Θεού, αφού σας διηγηθώ κάτι που συνέβη στα δικά μας χρόνια, ακούσατε τον λόγο, και ίσως πολλοί την υπόθεση ως γνωστή θα την καταλάβετε.
Ήταν κάποιος άνδρας σ' αυτή την πόλη (δεν θα πω το όνομά του, επιφυλασσόμενος, για να μη γελοιοποιήσω ονομαστικώς τον νεκρό), που είχε τέχνη τα δανείσματα και το εισόδημα από τους μιαρούς τόκους. Επειδή είχε καταληφθεί από το πάθος της φιλαργυρίας, ήταν τσιγκούνης και για τις δικές του ανάγκες (διότι τέτοιοι είναι οι φιλάργυροι), δεν παρέθετε τραπέζι απαραίτητο, ένα ρούχο συνέχεια, χωρίς να αλλάζει ρούχο (σπανίως) ή ανάλογα με την ανάγκη του, χωρίς να παρέχει στα παιδιά του την αναγκαία διατροφή΄ το λουτρό δεν το επεσκέπτετο, από τον φόβο του εισιτηρίου και των τριών οβολών, και επινοούσε κάθε τρόπο από που να πληθύνει το ποσό των χρημάτων΄ ούτε όμως ενόμιζε κανέναν αξιόπιστον φύλακα του ταμείου του, ούτε το τέκνο του, ούτε τον δούλο του, ούτε τον τραπεζίτη, ούτε το κλειδί, ούτε και την σφραγίδα, και το χρυσάφι το έβαζε στις τρύπες των τοίχων, και επαλείφοντας αυτά απέξω με τον πηλό είχε τον θησαυρό του άγνωστο σε όλους, αλλάζοντας τόπους από τόπους και τοίχους από τοίχους, και εσοφιζόταν με μεγάλη επινοητικότητα να διαφεύγει την προσοχή όλων. Εφυγε από την ζωή ξαφνικά, χωρίς να αποκαλύψει σε κανέναν που ο χρυσός είχε ταφεί. Ετάφη λοιπόν και εκείνος, κερδίζοντας μόνον την απόκρυψη του χρυσού, τα δε παιδιά του με την ελπίδα ότι θα είναι οι λαμπρότεροι στην πόλη από πλούτο, ερευνούσαν παντού, ερωτούσε ο ένας τον άλλο, ανέκριναν τους δούλους, έσκαβαν τα εδάφη των οικιών, τους τοίχους ετρυπούσαν, τα σπίτια των γειτόνων και των γνωρίμων εξέταζαν με λεπτομέρεια, και αφού κάθε λίθο, όπως λέγει ο λόγος, εκίνησαν, δεν ευρήκαν ούτε οβολό, ακόμη δε διάγουν ζωή χωρίς οικογένεια, ανέστιοι, φτωχοί, δίνοντας πολλές κατάρες καθημερινώς στην ανοησία του πατέρα.
Ο μέν λοιπόν φίλος σας και σύντροφος, τοκιστές, τέτοιος είναι. Αφού κατέστρεψε την ζωή του επάξια με τον τρόπο του ως ανεμοσκορπιστής χρηματιστής, εμόχθησε με

πόνους και με πείνα, και εμάζευσε κληρονομιά για τον εαυτόν μεν την αιώνια κόλαση, για τους δικούς του δε την φτώχεια. Και εσείς δεν γνωρίζετε για ποιόν συναθροίζετε ή μοχθείτε΄ πολλές οι περιστάσεις, οι συκοφάντες πάμπολλοι, οι κακοποιοί ενεδρεύουν, και ληστές ενοχλούν γη και θάλασσα.

Η σκληρότητα και η αμετανοησία των τοκογλύφων

Προσέχετε, μήπως και τις αμαρτίες κερδίσετε, και τον χρυσό δεν κρατήσετε. «*Ενοχλητικός μας είναι αυτός*», λέγουν (γιατί γνωρίζω τους γογγυσμούς μέσα στα δόντια σας), «*και συνεχώς υποστηρίζοντας αυτά από το βήμα κάνει κακό σ' αυτούς που ευεργετούνται και έχουν ανάγκη. Ιδού λοιπόν δεν δίνουμε πλέον δανεικά, και πώς θα ζήσουν αυτοί που βρίσκονται σε ανάγκη;*». Οι λόγοι τους είναι άξιοι των πραγμάτων, αρμόζοντας η αντίρρηση στους σκοτισμένους από το σκότος των χρημάτων΄ διότι ούτε το κριτήριο της διανοίας έχουν ισχυρό, ώστε να εννοούν τα λεγόμενα, και να ακούουν τα αντίθετα από τις συμβουλές αυτών που τους νουθετούν. Ετσι υπογογγύζοντας απειλούν να κλείσουν την θύρα σ' αυτούς που έχουν ανάγκη, καθώς εγώ τάχα λέγω ότι δεν πρέπει να δανείζουν.

Να δίνουμε δωρεάν και να δανείζουμε χωρίς τόκο

Εγώ δε διακηρύττω και παραγγέλλω κατά πρώτον βέβαια το να δίνουν δωρεάν. Επειτα προτρέπω και το να δανείζουν (διότι το δάνεισμα είναι δεύτερο είδος δωρεάς), και να κάνουν τούτο όχι με τόκους ούτε με αυξήσεις (Λουκ. 6, 35), αλλά καθώς ο θειος λόγος παραγγέλλει σε μας΄ διότι είναι επίσης ένοχος τιμωρίας και αυτός που δεν δανείζει και αυτός που δίνει με τόκο, επειδή στον μεν έναν αποδίδεται η μισανθρωπία, στον δε άλλον η εμπορία. Αυτοί δε που πηγαίνουν στο αντίθετο άκρο υπόσχονται ότι θα σταματήσουν παντελώς να δίδουν. Είναι δε αυτό αισχρή εναντίωση, μανιώδης φιλονεικία προς το δίκαιο, μάχη και πόλεμος κατά του Θεού. Διότι, «*ή δεν θα δώσω*», λέγει, «*ή δανείζοντας θα κάνω συναλλαγή με τόκο*».
Λοιπόν προς μεν τους τοκογλύφους αρκετά ο λόγος αγωνίσθηκε, και ικανοποιητικώς αναλύθηκε, όπως στα δικαστήρια, και είθε να τους δώσει ο Θεός μετάνοια΄ προς αυτούς που απερίσκεπτα δανείζονται και πιάνονται ριψοκίνδυνα στα αγκίστρια των τόκων δεν θα κάνω κανέναν λόγο, κρίνοντας ότι τους αρκεί η συμβουλή, την οποία ο θεσπέσιος πατέρας Βασίλειος διατύπωσε σοφά στο σύγγραμμά του, λέγοντας περισσότερα σ' αυτούς που απερίσκεπτα δανείζονται, παρά σ' αυτούς που δανείζουν πλεονεκτικώς.

(Εκδόσεις Νεκτ. Παναγόπουλος, Πατερικές Σελίδες 9, Μετάφραση: Δημήτριος Αθανασόπουλος, Θεολόγος)

ΣΧΕΤΙΚΟ ΑΡΘΡΟ: **Ομιλία εις μέρος του 14ου ψαλμού και κατά των τοκιζόντων** (Μ. Βασιλείου, Ομιλία 3η)